

(ključar, ki je odrinjen od uprave cerkvenega premoženja in blagajne, cerkovnik ali organist, ker ima premalo dohodkov, tako da ne more živeti ali se mu hiša podira nad glavo). Kot tretji činitelj nastopa ‚ljudstvo‘, naš človek s svojimi skrbmi in problemi.

Vizitacije so bile poprej javno razglašene in napovedane. Pred vizitatorja je hotel priti vsakdo in povedati svojo zadevo, pritožbo ali prošnjo. Zato pri vizitacijah vsaj občasno nastopi širši krog ljudi, včasih vsa srenja, zlasti ko prosijo za lastno dušnopastirsko postojanko ali samo za zakramentalno cerkev, ali se pritožujejo zaradi stolnine. Včasih je pri tem prisotna oseba prizadetost zaradi krivice ali prizadete časti (pritožba starčka, ki je bil v cerkvi grajan zato, ker je zadremal, in neke ženske, katero je dal župnik na ‚pranger‘ /sramotni steber/ zaradi dolgega jezika). Veliko bolj pa nas iznenadi skrb in odgovornost ljudi za skupno duhovno dobro njihove skupnosti (38—39).

Nato Ožinger podrobno analizira **izhodišča in cilje** Attemsovega obnovitvenega delovanja in svojo analizo povzame v zaključni misli, kjer pravi, »da je hotel biti Attems dober škof po vzorih tridentinskega koncila, vse njegovo delovanje, ki se nam kaže v pričujočih petih vizitacijah, pa dokazuje to njegovo stremljenje. Te vizitacije pomenijo ne samo za slovensko Štajersko, ampak za večji del našega narodnega ozemlja sklep tridentinske obnove in katoliške reforme.

Sledijo **teksti vizitacij** v originalnem jeziku (od str. 147 dalje). Jezik je preprost in lahko berljiv. Okrajšave so vse razrešene, interpunkcija pa je prilagojena modernim jezikom. Precej dela si je dal avtor z izdelavo kart, na katerih je začrtal vizitatorjevo pot. Tudi sicer je knjiga bogato slikovno opremljena. Poleg slik obeh goriških nadškofov, Karla Mihaela Attemsa in njegovega naslednika Rudolfa Edlinga ter njunih pomočnikov pri vizitacijah, je v knjigi objavljena še pregledna karta goriške nadškofije v obravnavanem času, pri vsaki vizitaciji pa tudi vzorec pisave posameznih vizitacijskih zapisnikov (175, 349, 537, 699, 811). Pohvaliti velja tudi skrbno izdelana imenika krajev (873—886) in oseb (887—919).

Kljub skrbnemu lektoriranju se je v tako obsežen tekst vendarle prikradlo še nekaj tiskovnih napak. Na večino je uspel avtor vendarle opozoriti v **errata corrigé** ob koncu knjige (921—922). Knjigo je vzorno **opremil Desing biro** iz Ljubljane, zahteven tisk pa je zavrtela **tiskarna Graph** prav tako v Ljubljani.

Ob koncu bi rad **izrazil svoje občudovanje** prof. Antonu Ožingerju za opravljeno delo. Šele ko se človek sam zagriže v tako obsežen vir, pravzaprav spozna, kako garaško delo je pripraviti za objavo takšen vir. Rad bi se **zahvalil** vsem trem založnikom, Arhivu Republike Slovenije, Inštitutu za zgodovino Cerkve Teološke fakultete v Ljubljani in Znanstvenemu inštitutu Filozofske fakultete v Ljubljani, ki so imeli dovolj poguma danes izdati takšno in tako zajetno knjigo. To velja še posebej za Arhiv Republike Slovenije, ki je nosil celotno organizacijo uresničitve tega projekta. Vedno znova poslušamo očitke, da takšnih knjig nihče ne bere, da nihče več ne zna latinščine ali tujih jezikov in podobno. Istočasno pa ti isti ljudje tarnajo in se pohujšujejo nad nepoznavanjem naše preteklosti. Naši založniki pa se, kljub skromnim finančnim sredstvom, s katerimi razpolagajo, vse predobro zavedajo, da brez virov temeljite in poštene zgodovine ni. V celoti objavljeni viri pa vsaj otežujejo, če že ne preprečujejo tudi samovoljno manipulacijo z njimi. Škoda bi bilo, če bi začeto delo moralo ostati nedokončano. Na naših ramah je še izdaja vizitacijskih zapisnikov dolenskega in gorenjskega arhidiakonata in slovenskega dela goriške Primorske (če smem tako reči). Čaka nas še ogromno dela in vsaj še tri knjige podobnega obsega. Izšle pa bodo lahko le, če bodo založniki naleteli na srca, ki so pripravljena odpreti roko tudi za to vrsto sicer nevhvaležnega znanstvenega dela. Zmožnosti enega takšen projekt seveda presega, če pa se jih združi več, se da narediti veliko.

(Predstavitve knjige v KICu 10. 10. 1991)

France M. Dolinar

France Pernišek, **Zgodovina slovenskega Orla**. Buenos Aires : Slovenska kulturna akcija, 1989. 264 strani. (139. izdanje Slovenske kulturne akcije.)

Avtor je to delo posvetil slovenski mladini ob 60-letnici razpusta slovenskega Orla.

Spomladi leta 1906 je iz Slovenske krščanske socialne zveze izšla posebna telovadna organizacija Orel, ki je v kratkem času postala kar mogočna mladinska telovadna in vzgojna organizacija. Eden glavnih namenov te orlovske, ali, kot so jo imenovali, klerikalne organizacije je bil, postati konkurenca sokolskemu oziroma liberalnemu gibanju. Medtem ko je imelo sokolstvo poudarek na telesni vzgoji, cilj orlovstva ni bila izključno telovadba. Telesna vzgoja naj bi predstavljala le eno izmed panog izobraževalnega dela. Kot so napisali, telovadnica ni kraj, kjer bi se bahali s predrznimi vajami, ampak kraj, kjer je vsakemu dano vaditi v pokornosti, smislu za red in

snago, točnosti in veselosti duha. »Naše stremljenje je vzgojiti potom Orla krščanskega mladeniča. Tako vzgojeni se bodo zreli možje borili za Slovensko ljudsko stranko (SLS) in bodo njeni najboljši somišljeniki. Kot katoličani in ker so katoličani bodo pravi pristaši SLS.« Prav zaradi katoličanstva je vladal med sokoli in orli glavni spor. Ne zato, ker bi morda Sokol katoličanstvo zavračal, temveč zato, ker ga je priznaval, toda mu odrekal pravico do popolnega obvladanja naroda. O sokolstvu je bilo že veliko napisanega. Na zgodovino orlovskega gibanja pa smo na Slovenskem morali kar dolgo čakati. Ob izidu knjige, vidimo, da se pisanja ni lotil kakšen zgodovinar, ki živi v Sloveniji, ampak France Pernišek, ki živi in dela v Argentini, kjer je knjiga 1989 tudi izšla. Eden izmed vzrokov, da je knjiga nastajala v tujini, je gotovo politična situacija, ki se je šele v zadnjem času spremenila, kljub temu, da se uradno ni bilo nikoli prepovedano ukvarjati z zgodovino Orlov. Prej bi rekli, da je bilo nezaželeno. Medtem ko so po vojni veljali Sokoli za pozitivno napredne — liberalce, so bili Orli vedno smatrani za negativce, konzervativce — klerikalce. Dejstvo je, da so eni kot drugi imeli svoje pozitivne in negativne lastnosti. In ko so pozitivne lastnosti pri sokolih poudarjali, so jih pri orlih skrivali. To, kar je bilo do sedaj »skritega«, nam skuša France Pernišek prikazati v svoji knjigi.

Knjiga je razdeljena na štiri dele, ki se znotraj delijo na posamezna poglavja in podpoglavja. V uvodnem delu nam nekdanji orlaš Rudolf Smersu, ki je Francu Pernišku najbolj pomagal pri pisanju knjige, na kratko opiše orlovstvo kot zlato dobo slovenskega naroda. Seznan nas s pomenom katoliških shodov pri nastajanju orlovskih društev in prvim orlovskim društvom na Jesenicah. Omeni tudi zlato knjigo slovenskih Orlov, v kateri so napisana orlovska načela v obliki katekizma. V zadnjem delu uvodnega teksta pa nam pokaže, kaj je gibanje naredilo v obrambi vere, slovenstva in domovine v času okupacije. Tako zremo, da je ob prepovedi delovanja orlovskega gibanja leta 1929 članstvo nadaljevalo delo v Zvezi fantovskih odsekov, ki je kasneje sestavljala »Slovensko legijo«. Z njeno pomočjo so se v letu 1942 razvile vaše straže, ki so kasneje prerasle v Slovensko Domobranstvo. Na koncu nam opiše tudi njegov padec.

Prvi del knjige nosi naslov Narodno prebujenje slovenskega naroda. Ima eno samo poglavje in vrsto podpoglavij. Avtor nas v njem skuša seznaniti s časom in dogodki, ki so neposredno vplivali na nastanek orlovskega gibanja. Najprej nas popelje v čas Bachovega absolutizma, ko je slovenski narod še »spal politično in kulturno spanje«. Sledi leto 1861, ko je nastopila doba čitalnic in taborov. Čitalnice so po njegovem prinesle v do takrat mrtvo javnost novo, veselo in živahno življenje. Pomen »besed« postaja vse večji. Seveda pa te niso mogle zadoščati hitro naraščajočim potrebam prebujajočega se naroda. In pojavila so se nova društva. Od vseh, ki jih avtor navaja, bom navedel samo najpomembnejše — SOKOL — (Južni Sokol, kasneje Ljubljanski Sokol). Ta je temeljito vplival na orlovsko gibanje, ko je le-to nastalo. Pisec obdela praktično celotno njegovo zgodovino. Gre kar po vrsti. Opiše dogodke ob ustanovitvi, obdela sokolski in telovadni kroj, zastavo in znak, telovadbo v Južnem Sokolu, sam Ljubljanski Sokol, slovenski telovadni jezik, Tyršev telovadni sistem, sokolsko delovanje, vsesokolski zlet v Ljubljani, način dela, 30-letnico Sokola. Opiše dr. Viktorja Murnika, ki je bil za napredek in razvoj sokolske telovadbe in na splošno telovadbe posebno zaslužen. Loti se ideološke preobrazbe slovenskega sokolstva. Napiše nekaj o drugem zletu slovenskega sokolstva, o političnih težavah, ki jih je društvo oziroma gibanje imelo. Predstavi nam Slovensko sokolsko zvezo (1905—1929) in na koncu še sokolske župe. Glavni vir je bil avtorju Drago Stepišnik, kar se da razbrati iz virov, ki jih navaja na koncu knjige, pa vendar se takoj vidi, da določene stvari Pernišek vidi v drugačni luči kot Stepišnik (na tem mestu naj napišem, da je Stepišnik pisal tudi nekaj o Orlih). Medtem ko je le-ta dajal pomen Sokolom in »podcenjeval« Orle, gre Pernišek nasprotno pot. Poudarja pomen orlovstva in pri tem pozablja na njihove negativne strani. Naj navedem eno samo banalno stvar. Orlom je bilo prepovedano »obiskovati njim nasprotne liberalne gostilne«.

Drugi del knjige, Prebuditevno katoliško gibanje na Slovenskem, je zgrajen podobno kot prvi, z enim poglavjem in mnogimi podpoglavji. V njem nam avtor razloži, kakšno vlogo so imeli katoliški shodi pri ustanovitvi Orlov. Najprej nam opiše celotno dobo slovenskih katoliških shodov (1892—1923), nato pa še tri slovenske shode, katerih glavni smoter je bil: »v luči katoliške vere pojasniti važna in aktualna vprašanja, naj so verska, znanstvena, politična in socialna. Z združenimi močmi je treba začrtati jasne smernice za delo v zasebnem in javnem življenju. Da se delavski stan pridobi zopet za krščanski red, naj bi se ustanovljala katoliška delavska društva ter med delavci razširjali dobri poučni spisi o socialnem gibanju.« Ta so se začela ustanavljati. Pojavilo se je vprašanje zemljiške odveze, rešiti je bilo potrebno vprašanje vaškega kapitalizma in smotrno organizirati združništvo. Pri vsem tem pa je bilo nujno potrebno kulturno in prosvetno delovanje. Pisec je res temeljito obdelal vse dogodke in pojave, ki so bolj ali manj vplivali na nastanek orlovskega gibanja pri nas. Šele ko je bil prepričan, da je to nalogo opravil, je začel obdelovati samo orlovstvo.

In že smo pri tretjem delu knjige, ki nam opiše Slovensko orlovstvo. V tretjem poglavju avtor najprej obdela slovenske Orle od ustanovitve do prve svetovne vojne, od 1906 do 1914. Začne z Jesenicami, predstavi prvi telovadni odsek SKSZ (Slovenska krščanska socialna zveza), s katerim je bil položen temelj katoliški mladinski organizaciji, nato opiše Zvezo telovadnih odsekov (ZTO). Spozna nas z glasilom, ki so ga Orli začeli izdajati (»Mladost«) in nas seznanjajo z zborovanjem vseh SKSZ v Škofji Loki leta 1908. Tukaj so namreč sklenili, da bo Orel izobraževalna in vzgojna, pa tudi telovadna organizacija slovenske katoliške mladine. Poglavje avtor zaključuje s prvim javnim nastopom ZTO v Kamniku. V četrtem poglavju zveremo vse o Zvezi Orlov, njeni ustanovitvi in začetnem delovanju. Srečamo se tudi z žensko telovadbo. Za konec pa spoznamo tudi Orlovsko himno. Zelo zanimiva so orlovska načela, ki nam jih avtor predstavi v petem poglavju. Meseca maja 1910 so Orli dobili »Zlato knjigo slovenskih orlov«, ki je vsebovala vsa načela, potrebna za »značajne moške, za vrle Slovence in zavedne katoličane«. V številnih podpoglavjih nas avtor seznanja še z orlovskimi prazniki, orlovsko in orliško obljubo. Opiše nam naglo in močno rast Orlov, predstavi še četrty katoliški shod v Ljubljani in Prvi vseslovenski zlet v Ljubljani s prvimi telovadnimi tekmami. Omenim naj, da je Pernišek poznal Stepišnikov tekst o Orlih, in ga je v tem, kot tudi v ostalih poglavjih, navajal in citiral.

Zadnji, četrty del knjige ima sedem poglavij (6—12). V šestem poglavju nam avtor prikaže obnovo, razvoj in delovanje Orla med obema vojnama (1918—1930), vključno z orliški organizacijami. Opiše nam orliški krog, krog mladenk, krog gojenk in zaključuje z najnovejšim in zadnjim orliškim krogom. Za konec nas popelje v Maribor, kjer se je vršil prvi slovenski orlovski tabor. Z njim je bila namreč končana doba propagiranja in oživljanja Orla, »ki se je naslednja leta poglubil vase, da se zahtevam časa in novim razmeram primerno in potrebno prenovi«. Kako je ta prenova izgledala, vidimo v naslednjem sedmem poglavju, Preosnovanje orlovstva. Avtor nam najprej opiše pomen Jugoslovanske orlovske zveze, predstavi nam »Orlič«, glasilo orlovskih naraščajnikov in orliško glasilo »Vigred« in nas spozna z dr. Jožo Basajem (1887—1973), ki je imel zelo veliko zaslug pri prenovi Orlovske organizacije, ki je začela notranje rasti. Celo gospodinjске tečaje so začeli organizirati. Drugi vseslovenski orlovski tabor je bil v Brnu. Udeležili so se ga tudi slovenski Orli. Od tod pa so med Orle prišle nove ideje in oblike pri telovadbi. O teh in nasploh o orlovski telovadbi nas avtor seznanja v osmem poglavju. Telovadba je zanj odlično sredstvo za vzgojo volje in prav ima. Zanj je telovadba tudi vzgoja k pozornosti in socialni vzgoji. Spoznamo telovadbo na kmetih in Iva Kermavnerja, ki ima za širjenje telovadbe med slovensko katoliško mladino največ zaslug. Avtor nam pokaže tudi orlovski telovadni sestav, tekmovalno telovadbo in opiše sodelovanje Orlov na mednarodnih tekmovanjih. Tudi na orliško telovadbo ne pozabi. Kako je nujno in potrebno neprestano kulturno-vzgojno in ljudsko-izobraževalno delo Orla, nam avtor pokaže v devetem poglavju. Začel se je boj proti čitalniškemu tipu društvenih prireditev in to ravno v času, ko so se začeli izvrševati rekrutski tečaji, ki so Orla pripeljali do prelomnice — novega razmaha. Vse to je privedlo do petega katoliškega shoda 1923 v Ljubljani, na katerem so seveda nastopili tudi Orli in Orlice. Tu so imeli tudi vrsto prireditev oziroma sestankov, kako naj bi bodoči Orel izgledal. Tako je imel zborovanje odsek za ljudsko prosveto, razpravljalo pa se je tudi o povezavi orlovstva in Marijine družbe. Odsek za narodno prosveto za mladino je sprejel celo resolucijo: v vsako župnijo orlovski odsek. Kaj pa Orel in politika? Pernišek poudarja, da je bila orlovska organizacija nepolitična, da so ji političnost očitali tisti nasprotniki, za katere je značilna »surovost, nevernost, podivjanost, pijančevanje, nepoštenost, nevednost itd.« V knjigi je veliko takih in podobnih ugotavljanj, pri katerih ne veš, ali gre za mnenje avtorja ali takratne situacije. Zdi se mi, da so malo preveč preprosta, da bi lahko bila zgodovinska. Na osnovi takih argumentov je težko dokazovati zgodovinska dejstva. V nadaljevanju je opisan odnos oblasti do Orla, predstavljene so orlovske ekspoziture in orlovska podzveza.

Deseto poglavje je namenjeno orlovstvu kot šoli za javno delo. Orlovstvo je imelo namreč pomembno nalogo; vzgajati in izobraževati novi rod. »To je visoki cilj, ki ga je postavil dr. Janez Evangelist Krek že prvo leto obstoja organizacije.« Avtor nas nato seznanja z redom v organizaciji, opiše tretji slovenski orlovski tabor v Ljubljani in pot slovenskih Orlov v Rim. Velik dogodek v orlovski zgodovini je predstavljala gradnja ljubljanskega stadiona leta 1926 in presnova orlovskega naraščaja istega leta. Zanj je bil najbolj zaslužen prof. Ernest Tomec. V enajstem poglavju nam avtor prikaže delovanje Slovenske orlovske zveze, predstavi nam njenega predsednika prof. Josipa Ovse- neka in nas popelje na mednarodno tekmovanje v Köln. V novi luči nam pokaže Slovensko orliško zvezo, ki se je 1926 popolnoma ločila od Orla. Obdela Slovenski orlovski tabor v Ljubljani 1928. leta in četrty slovenski orlovski tabor v Pragi 1929. leta. V tem času pa v Orlu ni manjkalo notranjih težav in nevarnosti. Mladinstvo, križarstvo in krščanski socializem so se vse bolj pojavljali. Pojavil pa se je tudi Akademski Orel, ki je odigral v tem času zelo vidno vlogo. 1929 je bil kot vsa ostala društva razpuščen. Na koncu poglavja nas avtor seznanja še s telovadnim društvom Orel iz Clevelanda.

landa (Ohio — USA), ki je ob prepovedi Orla v Jugoslaviji leta 1929 vse bolj postajal ameriški družabni klub. Pisanja o kanadskem Orlu se je verjetno lotil, ker so mu prijatelji SKA iz Kanade pomagali pri izdaji knjige. V zadnjem dvanajstem poglavju nam avtor opiše še nastanek Hrvatskega Orla, nato pa se temeljito loti razlage o razpustu orlovske organizacije in ustanovitvi Sokola kraljevine Jugoslavije. Orel je bil razpuščen, njegovo delo pa je nadaljevala »Zveza fantovskih odsekov«.

Na koncu nas avtor seznanja še z viri, ki jih je uporabljal pri tej knjigi in se zahvali za pomoč vsem, ki so mu pomagali pri pisanju. Na tem mestu bi lahko temeljito nakazal na probleme, ki jih je imel pri pisanju knjige, opozoril na vse kraje, ljudi, inštitucije, ki jih je obiskal, kakšno gradivo je dobil pri njih in kaj je naredil z njim. Je njihove izjave zapisoval, preverjal, saj je ravno to »gradivo« novo, medtem ko nam je literatura, ki jo navaja oziroma uporablja, znana. Sledi slikovna priloga 88 fotografij, ki ti dajo nekak foto-pregled nad delovanjem orlovske organizacije. Fotografije so sicer razložene, se pravi datirane in spoznavne. Napaka je le v tem, da nam avtor ne pove, kje se hranijo oziroma kje jih je dobil. Sicer v zahvali na koncu nekaj pove, vendar preveč na splošno.

Pred nami je torej prvo večje in zahtevnejše delo, ki govori o zgodovini orlovstva na Slovenskem. Pri tem seveda ne smemo pozabiti na Draga Stepišnika, ki je v svojem Orisu zgodovine telesne kulture na Slovenskem (Ljubljana 1968) in Telovadbi na Slovenskem (Ljubljana 1974) posvetil kar nekaj prostora orlovskemu gibanju. Pa tudi mimo Draga Ulage, nekdanjega Orla, ne smemo iti. Ta je namreč pisal o Akademskem Orlu, katerega član je nekoč bil. Vendar tako temeljito, kot je to naredil France Pernišek, ni Orlov obdelal še nihče. Vsekakor pa moramo upoštevati dejstvo, da je knjiga nastajala v tujini, da je tam tudi izšla in da je avtor v glavnem obdelal le časopisne vire in knjižno gradivo, medtem ko se arhivskega gradiva ni niti lotil. Kot je iz uvoda razbrati, je nekaj poskušal, vendar brezuspešno. Priznati pa moramo, da gradiva o Orlih v slovenskih arhivih res ni veliko (mogoče se kaj nahaja še pri kakšnih posameznikih, nekdanjih članih, ali pa tudi kje drugje?), nekaj drobcev pa le je. Ti bi lahko dopolnili avtorjevo delo. Nahajajo se v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Arhivu Republike Slovenije in Nadškofijskem arhivu v Ljubljani. Končno pa, knjiga je pred nami. Z njo smo Slovenci dobili temeljno delo o zgodovini orlovstva na Slovenskem. Marsikateri dogodek, ki smo ga »poznali«, nam je avtor prikazal v drugi luči, marsikateri razložil na svoj način, tako da se ne bomo niti strinjali z njim. Nič hudega. Z Orli se bo treba še temeljito ukvarjati, da bodo dobili tisto mesto v slovenski zgodovini, ki jim pripada. In vsakdo, ki jih bo začel preučevati, Perniškove knjige ne bo mogel v nobenem primeru obiti.

Boris Rozman

ŠTIRI DRAGOCENE PUBLIKACIJE ALEKSANDRA VIDEČNIKA

Aleksander Videčnik, eden vodilnih nekdanjih celjskih bančnih delavcev, se od svoje upokojitve in »umiritve« v Mozirju ukvarja z lokalno zgodovino. V začetku osemdesetih let je pisal o delavskem gibanju v Gornji Savinjski dolini, se loteval tudi širše problematike Mozirja, nato pa prešel na gospodarsko problematiko, kjer so ga pritegnili zadružništvo, furmanstvo in končno bančništvo. Leta 1989 je objavil v samostojnih knjižicah Denarništvo v Celju, od hranilnice do banke (Celje 1989, 87 strani), Denarništvo v Šaleški in Zgornji Savinjski dolini (Velenje 1989, 99 strani), 1991. leta pa Posojilništvo in hranilništvo v Savinjski dolini (Celje 1991, 77 strani). Povod za izdajo so bili različni visoki jubileji, ki jih banke praznujejo v spomin na začetke organiziranega zbiranja in hranjenja denarja v javnih zavodih.

Avtorju je treba priznati poleg izredne pridnosti velik posluh za zgodovino, saj je pridno segal po obstoječi literaturi, opozoril celo na nekatera dela, ki jih zgodovinarji običajno ne citirajo, so pa brez dvoma pomembna, in pregledal tudi veliko arhivskega gradiva. Po pripovedovanju njegovih znancev naj bi ga veliko celo rešil propadanja in imel tudi dragoceno zasebno zbirko. Odkril je tudi nekatere posameznike, nekdanje funkcionarje hranilnic in posojilnic, ki so gradivo hranili še doma. Zgradba vseh štirih publikacij je dokaj podobna, vendar daleč od tega, da bi smeli trditi, da je avtor izrabljaj svoje nekdanje zveze in prodajal gotovo veliko znanje. Vsaka knjižica je pisana z veliko ljubeznijo do kraja in problematiko. V vseh tekstih si je prizadeval, da bi v širšem gospodarskem in političnem dogajanju našel vzroke za nastanek prvih denarnih zavodov. V prikazovanju teh ozadij je na nekaterih mestih sicer nekoliko preveč nasilno iskal naprednost in blažil »nazadnjaštvo« ljudi, ki jih je bilo zaželeno in v nekaterih primerih celo dovoljeno opisovati le kot take, vendar tega nikoli ni storil na način, ki bi žalil dostojanstvo posameznikov. Osebe, (mnogo jih nastopa v njegovih tekstih) sicer večinoma niso več žive, so pa tu njihovi potomci, do katerih je treba biti kar najbolj obziren. Denarna vprašanja, zlasti tista, ki se